

הַלְבוֹת שְׁבֵת סִימָן רִמּוֹן רִמּוֹד

בִּיאורִים וּמוֹסָפִים

שלו, אלא כל שכרו הוא עבור יום העבודה, ולכן אין כוונתו בעבודתו לגמור את המלאכה, אלא רק לעבוד אצל הישראל כל היום כדי שישלם לו, ולפיכך נחשב הוא כעושה בשליחות הישראל, מה שאין כן בקבלן שהמלאכה היא שלו ומקבל שכר רק כשיגמור את כולה, אם כן כוונתו לגמור את המלאכה כדי לקבל שכר, ולפיכך אינו נראה כשלוחו של הישראל.

[משנ"ב ס"ק ג]

כִּינֵן דְּהַמְלָאכָה עֲצָמָה אֵין יְדוּעָה שְׁהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל.⁽³⁾

3 ומטעם זה בנק השייך לישראל שנמצא במקום שאין יהודים, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סוף סי' סג) שמותר לפקיד נכרי להיכנס לשם בשבת כדי לעשות מלאכה, ולענות לטלפונים וכדו', כיון שעושה על דעת עצמו. והוסיף, שאף אין בזה איסור משום מראית העין, כיון שהבנק נמצא במקום שאין בו יהודים.

[משנ"ב ס"ק ד]

יִסְתָּם מְחַבְּרֵי שֵׁם בְּעֵלְיוֹ נִקְרָא עֲלֵיו.⁽⁴⁾

4 ובביאור הדבר כתב השו"ע הרב (סוף סי' ב), שמלאכת מחובר ברוב הפעמים היא מלאכה גלויה ומפורסמת לרבים, ולכן יש לה קול ונדוע שם בעליה, מה שאין כן מלאכת תלוש, שאין לה קול, ועל פי רוב לא נודע הדבר לאחרים.

[משנ"ב ס"ק ו]

דִּישׁ לְחַשׁ לְשִׁכְנוֹ שִׁיּוֹדְעִים שְׁהוּא שְׁלוֹ.⁽⁵⁾

5 ובטעם הדבר, כתב בשו"ע להלן (ס"ק כ) בשם כמה פוסקים, שהוא משום 'לא פלוג'.

[משנ"ב ס"ק טז]

אָסוּר לְקַבֵּל הַיָּמֵנוּ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב בְּסִימָן רִמָּה סְעִיף ו'.

17 ואם עבר וקיבל, כתב בביה"ל שם (ד"ה אסור) שיש המתירים ליהנות מזה, ונשאר בצ"ע.

[שעה"צ ס"ק יט]

וְכֵן אִם הוּא קְבֻלָּה עַל [כָּל] הַשָּׁנָה בְּאֶפְסוֹן דְּאָסוּר מְדִינָא.⁽¹⁸⁾

18 וכמו שכתב המשנ"ב לעיל (ס"ק י) לענין מרחץ.

סִימָן רִמּוֹד

אֵיזוֹ מְלָאכָה יָכוֹל הָאִינוֹ-יְהוּדִי לַעֲשׂוֹת בְּעַד הַיִּשְׂרָאֵל

[משנ"ב ס"ק א]

שִׁיעֲשֶׂה לוֹ אֵיזָה מְלָאכָה בְּשִׁכְרָה דְּכָר קְצוּב.⁽¹⁾

1 ואם התנה עמו שיתן לו שכר ולא פירש כמה יתן לו, אלא סיכמו ביניהם שלאחר זמן ידברו על גובה הסכום, כתבו השו"ע לקמן (סי' רמז ס"ב) והמשנ"ב לקמן (סי' רנב ס"ק יד), שדינו כקצף לו שכר.

[משנ"ב ס"ק ב]

דְּכִינֵן שְׁקֻצֵי, אֲדַעְתָּה דְּנִפְשָׁה קְעֵבִיד לְמַהֵר לְהַשְׁלִים מְלָאכָתוֹ.⁽²⁾

2 ובטעם הדבר שבשכיר יום אף על פי ששכרו קצוב אין אומרים שעושה על דעת עצמו, ביאר השו"ע הרב (ס"א), כיון שלשכיר יום אין עסק וענין בעצם המלאכה, ואין היא נחשבת כמלאכה

הלכות שפת סימן רמג רמד

ד באר הגולה

אינו יהודי, שרי (בי"ש בשם מהרי"א ורח"ח ז). ואם עבר והשפירו במקום האסור, (טז) יש אומרים ששכרו מתר (בי"ש בשם הגאונים) (ז) ויש אומרים שאסור (מרדכי פ"ק דשבת), וכן עקר (ועי' לקמן סוף סימן רמה):

רמד איזו מלאכות יכול האיננו יהודי לעשות בעד הישראלי, וכו' ו' סעיפים:

א תוספות שם בעבודת גלולים כ"א ובשפת י"ז והרא"ש שם בעבודת גלולים ב שם מהא דמועד קטן י"ב

א פוסק אדם (פרוש, מתנה) עם האיננו יהודי על המלאכה (א) וקוצץ דמים והאיננו יהודי עושה (ב) לעצמו, ואף-על-פי שהוא עושה בשבת, (ב) מתר. במה דברים אמורים, (ג) * בצנעה, (ד) שאין מפירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא, אבל אם היתה ידועה ומפרסמת, אסור, שהרואה את האיננו יהודי עוסק אינו יודע שקצץ, ואומר שפלוני שכר (ג) האיננו יהודי לעשות לו מלאכה בשבת. (ה) לפיכך הפוסק עם האיננו יהודי לבנות לו (א) [ג] (ו) תצרו או כתלו * או (ז) (ז) לקצר לו שדהו, באם היתה המלאכה

באר היטב

(ז) וי"א שאסור. ב"ח קתב דלא פליגי, בדמקום דמתר מדינא אלא משום מראית עין אסרו שכרו מתר, ומ"מ דוקא בהבלעה, אבל אם הביא שכר-שבת לבדו אסור כמ"ש ס"ס רמה: (ב) לעצמו. פי' דאין קפידא לישראל בזה, דאם לא יעשהו היום יעשהו למחר: (ג) האיננו יהודי. כלומר ששכרו לגמים, וזה אסור מדינא: (א) חצרו. התוס' ספ"ק דע"ג בשם ר"ת קתבו דר"ת הנה מתיר לבנות בית ע"י א"י בקבלנות פנין דאין שבת לישראל במה שבוניה בשבת, כמו בעדה דאריס אריסותה עבדי ה"נ בזה דא"י עושה קבלנות שלו, אבל ר"י אסור מטעם שנוצר בסעיהו זה, ור"ת בעצמו לא סמך על הוראתו לשבנה ביתו. וכ' הגהת מרדכי בהשפחות אסורות לעשות מלאכה בבית ישראל בשבת, והטעם מפני הרואים שלא יאמרו מלאכה של ישראל היא עושה: (ז) לקצר. אע"ג דדרך שדה לאריסות, וא"כ יסברו שלקחה

משנה ברורה

שהשפירו לאינו יהודי, (י"ז) פן כתבו הרבה אחרונים. (יח) ויש מקלין עוד, דאם הוא עומד ברשות אחר בפני עצמו שלא בתצרו, אז אפלו רוחצין בו גם אנשים אחרים אפלו הכי שרי, דמסתמא אין הכל יודעים שהוא שלו, רק אותן השכנים של המרחץ, ומסתמא נתודע להם גם את זה שהשפירו לאינו יהודי: (טז) יש אומרים ששכרו מתר וכו'. והאחרונים הסכימו דלא פליגי, בדמקום דמתר מדינא, כגון שהשפיר המרחץ לאינו יהודי לשנה או לחדש, דמשום שכר-שבת ליכא דהל"א הוא בהבלעה, ואינו אסור אלא משום מראית העין, פנ"ל בסעיהו א, לכן בדיעבד מתר לקבל השכר מהאינו יהודי. (יט) מה שאין פן אם השפירו לגמים, דמדינא אסור משום שכר-שבת, (כ) לכן אפלו הביא האיננו יהודי מעצמו מעות אסור לקבל הימנו, כמו שכתוב בסימן רמה סעיהו (י"ז); ועי' שם מה שכתבנו במשנה ברורה. ואם המלאכה משלת על ישראל, עי' ריש סימן רמה:

א (א) וקוצץ דמים. הינו קבלנות, שמתנה עמו שיעשה לו איזה מלאכה בשכר דבר קצוב. ואם עושה לו בטובת הנאה, עי' לקמן בסימן רמו סעיהו ד ובסימן רנב סעיהו ב: (ב) מתר. דכיון שקצץ, אדעתה דנפשה קעביד למהר להשלים מלאכתו, (ב) דלישראל אין קפידא בזה, דאם לא יעשהו היום יעשהו למחר; דאם קובע לו מלאכתו בשבת, אסור, דלקמן סימן רמו מפירין שהיא של ישראל, וכמו שמפרש, (ג) אבל אין הכי נמי עצמה אין ידוע שהיא של ישראל: (ד) שאין מפירים הכל. דמבאר לקמן בהג"ה דיש לחש לאורחים ובני-ביתו שיחשדו אותו - שם שהיא מלאכת מחבר, וסתם מחבר שם בעליו נקרא עליו, והחמירו בו ביתר: (ה) לפיכך וכו'. רוצה לומר, דסתם מחבר הוי כאלו ידוע ומפרסמת שהיא של ישראל: (ו) תצרו או כתלו. ואפלו אם הוא עומד במקום שאין ידוע שהוא שלו, גם-כן אסור, דיש לחש לשכניו שיודעים שהוא שלו, ויחשדוהו ששכרו הוא לגמים [מ"א ושא]: (ז) לקצר לו שדהו. ואף-על-גב דדרך שדה לאריסות, ואם-כן יסברו שלקחה באריסות, כמו שכתוב

שער הציון

(י"ז) נכנסת הגולה ואלהי רבה ומאמר-מרדכי ותוספות-שבת והגהות הגר"ח צאנזאר, דלא כמגן-אברהם דמחמיר שיהיה שפם לטיבותא: שיהיה עומד ברשות אחר, ושל"א ירחצו בו אלא שכני הדירה. ועי' בט"ז שהקשה על הרמ"א שמי קשיות, ועי' באלהי רבה שישבם: (יח) אלהי רבה והגהות הגר"ח הנ"ל. אף עצם הסברא לא ברורה לי ליליך. דאם ישב בה ישראל מקבר קדם שהשפירו, מאי מהני דהוא עמה ברשות אחר, הלא כבר נקרא שם ישראל עליו על-ידיה; ואם לא ישב בה מעולם, רק תכף השפירו לאינו יהודי, אי-פן פשיטא דשרי אפלו אם הוא עומד ברשותו, לפי מה שמקל המגן-אברהם בסעיהו א. ג. ולפי עניות דעתי אפשר דבכחן השמיטו הרמ"א ובית-יוסף דין זה, וצריך עיון: (ט"ז) וכן אם הוא קבלנות על [כל] השנה באפן דאסור מדינא, גם-כן אסור להנות [פ"מ]: (כ) מגן-אברהם ושי"א: (ב) מגן-אברהם ושי"א: (ג) בית-יוסף סימן רנב בשם רבנו יצחק, וכן סתם שם בשלחן ערוך סעיהו ג, וכן כתבו אחרים באברהם בסעיהו קטן ג ותוספות-שבת ותחתי-אדם. ודברי הלבוש בזה צריך עיון: (א) דאף דלקאורה המתבר בסעיהו ב לא סבירא לה כה"ש-אומרים שם, וסבירא לה דמחמירין אפלו אם המלאכה אינה מפרסמת, הינו דוקא במחבר ומשום לא פלוג, מה שאין פן בענינו דאירינן בתלוש:

הלכות שפת סימן רמד

(ח) במדינה או בתוך (ט) התחום, אסור לו (י) להניח לעשות לו מלאכה בשפת, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק: הגה ואפלו (יא) אם דר בין האינס-יהודים, יש לחש לאורחים הנאים שם או (כ) [כ] לבגני-ביתו שיחשדו אותו (כ"י בשם תשובת אשכנזים). ואם היתה המלאכה חוץ לתחום, (יב) וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של מקום שעושים בו מלאכה, (יג) מתר. ואינו-יהודי שהכניס צאן של ישראל לדר שדהו, (ע"ג) לקמן סימן תקלו

שערי תשובה

באר היטב בארסות כמ"ש סי' רמג, "ל דשי"ה פשיקרו ינדע להם האמת שקבלו בארסות, אבל הקא שיראו בעת הקציר שאין הא"י נוטל ברוח דעו דלאו אריס הוא ויחשדוהו ששכיר-יום הוא: (ה) ל"ב. ע"ג סי' רמג ס"ק ג שפותר זה, ויש להחמיר כי הך דהקא, ט"ז. ומ"א מושב, ע"ש. פה בעירנו נוהגין החר

וכתב שיש מקום לצרד לפי ש"ל דהא דאסור מלאכת מחבר אף שהיא מחוץ לעיר אולי יראהו כו', משא"כ היכא שלא התחילו ע"דו במלאכה כלל. וסיים התשובה

באור הלכה

סופו: רבנו תם ז"ל התיר לישאל ששכר אמנא לבנות לו בית בקבלנות וכו', ועל זה השיג הרא"ש ואמר דמהך דשמעתין דאמר אריסותה דאעביד בשדה אין ראייה לקבלנות בתים, לפי שאין רגילות בשדה אלא אריסות וחקירות, אבל רב בנין בתים על-ידי שכיר-יום, הלכך הוואה אומר שכיר-יום וניהו, עד כאן לשונו. ומשמע מזה דאם רב העיר דרין בקבלנות, אפלו בבתיים אין להחמיר. וידוע שדברי התוספות שהעתיק הט"ז בדבריו הם דברי ר"י שהשיג על רבנו תם, וכן דברי הרא"ש זה הוא גס-פן דברי ר"י, כמו שרמז עליהם הרא"ש בפרק ב דמועד-קטן סימן לד, ע"ג שם. והנה התוספות וישיב בשפת י"ח עמוד א מוכח גס-פן כה"ט, דאפלו רגילות בקבלת גס-פן אסור כיון דרגילות גס-פן בשכיר-יום. וע"ג בפר-מגדים שפכת, דלטעם הר"ן דאסרין אפלו בקבלת דעה משום דמחוי לאינשי כשכיר-יום, הינו אפלו ידעו שקבלן הוא, לדידהו אין חלוק כל שאין האינו-יהודי נוטל ברוח, ויבואו להתיר אף שכיר-יום משום: לפי זה אפלו נתפרסם, ומנהג המקום לשכר רק בקבלת, גס-פן אסור ונתמיר יותר לשיטתו מלישית התוספות הנ"ל, אבל לטעם השלחן-ערך שפכת: אינו יודע שקצין ואומר שפלוני שכר האינו-יהודי לעשות לו מלאכה בשפת, משמע דהיכא שנתפרסם שזה האישי שכר בקבלנות או שמונהג אותו המקום לשכר הפועלים בקבלנות, שרי, והוא מצד שם להקל בזה. ולענין דמחוי לישל הרבה בזה, דשיטת הר"ן הנ"ל לאו יחידהו הוא בזה, דיש עוד הרבה פוסקים דסבירא להו כותה לדינא, והוא הר"מ בתוספות עבודת-גלולים כ"א ע"ב ד"ה אריסא, בסוף הדבור, ע"ג שם שדעתו דעקר הטעם דמקלגין בין אריסות לקבלת, לא כמו שקבחו התוספות מתחילה בשם ר"י משום דבבבין בית רגילות לשכר מדי יום ביום וכו', אלא משום שאריסות יש לו חלק בגוף הפרות ודמי לתשמי, מה שאין פן קבלת שנוטל מעות בשכרו, ורוצה לומר דהל-פן הוא כשכירו של ישראל; ולפי זה בודאי אפלו היכא שהוא מפרסם שהוא בקבלת גס-פן אסור. וכן במאור פרק ב דמועד-קטן ובהגהת סמ"ק, והובא גס-פן כל-בו, וגם בהגהות אשרי פרק קמא דשבת ובספר התרומה אות קמה ונדפס פתב דעת עצמו, ובאות רכא העתיק דברי ר"ן. משמע מפלס דהעקר תלוי אם יש לו לאינו-יהודי חלק בגוף הדבר. ולפי זה אם יהיה הדרך בעיר רק בקבלת בלבד, גס-פן אסור, כשיטת הר"ן הנ"ל ולידידהו יתיא מה דסתם הגמרא בפרק ב דמועד-קטן ואמר: מקבלי קבלת בתוך התחום אסור, אלא חלק בדבור. אכן מלשון הרמב"ם שהואבא בשלחן-ערך שפכת הטעם, שהרואה את האינו-יהודי וכו' אינו יודע שקצין, ואומר וכו', משמע דאם מנהג רב העיר בקבלנות יש להתיר אפלו בבית, וכמו שהוכחתי לעיל בריש סימן רמג בבאור הלכה מן הרמב"ם גופא דבעינן

רבא להתרא, ע"ג שם, וכן בתורת-האדם להרמב"ן שפכת גס-פן הטעם דשמא יאמרו שכיר-יום ניהו משמע גס-פן דסבירא לה להקל בזה, וכן משמע גס-פן מרא"ש פרק קמא עבודת-גלולים שהעתיקנו דבריו למעלה ומריטב"א שם בהאי ענינא, דאם דרך העיר הוא בקבלנות יש להקל אפלו בבית. ומצאתי בנודע ביהודה חלק א סימן יב שהעיר גס-פן דאם דרך העיר הוא בקבלנות יש סבירא להקל אפלו בשפת, משמע דתו לא אחי למחשדה בשכיר-יום ויש לפלא שלא זכר כל הני שטת ברנות הנ"ל דמשמע דסבירא להו דבכל גוני אסור וכנ"ל, ומפל מקום מסיק שם דיש להחמיר בזה, דשמא יבואו אורחים שאינם מאנשי עיר הנה, ויש אים ודעיים מהמנהג, ויבואו לחשדו שהאינס-יהודים שכיר-יום אצלו, לא אם לעומד הבית ברחוב האינס-יהודים, דאז יש להקל בשעת הדחק משום דהאורחים לא ידעו כלל שהבית הוא של ישראל, ואנשי העיר שידעו מזה, הלא המנהג אצלם בקבלנות; וע"ג שם שפכת שלא יעמיד ישראל משיגין על הפעלי-מלאכה כפי שלא יהא מנכר שהוא של ישראל, ועם כל זה לא רצה להתיר אלא בחל-המועד. והנה

שער הצייון

(ד) ר"ן ומגיד-משנה: (ה) מגן-אברהם: (ו) חדושי רבי עקיבא איגר, וגם הפרי-מגדים כתב שגראה לו להקל, אף בחדושי רבי עקיבא איגר כתב דאפלו בקבלת בית יש להקל כשמונהג כל העיר הוא בקבלת, ובפרי-מגדים נזכר 'קבלת דשדה', ואפשר שגם דעתו כרבי עקיבא איגר, ומה שנוכר 'שדה' לאו בדוקא: (ז) פן איתא בבית-יוסף וכן כתב הג"ז: (ח) ואפלו אם הפלאכה רחוקה מדינתו רק שהיא בתוך תחומו ודירתו, ונחשב כאילו היה עירו שמה, וכמו שפכת בבית-יוסף, וזהו פננת המגן-אברהם מה שפכת בסעף-קטן ב דהג"ה מירי במלאכת מחבר ותוך התחום: (ט) דבבואי לא גרע מחשד דאורחים אחרים: (י) חיי-אדם:

הַלְכוּת שַׁבַּת סִימָן רמז

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

אָבֵל בְּבֵית צְרִיף עֵינָיו אִם יֵשׁ לְהַקְלֵל בְּזָה, דְּהוּא נִגְדַּד דְּעַת פְּמָה פּוֹסְקִים⁶.

[משנ"ב ס"ק יג]

דְּהוּא מְתַקֵּן הַחֲצָר בְּזָה וְהוּא בְּכָלֵל מְלֹאכֶת מְחַבְּרָה⁸.

8) ואיסור זה כתב החי' אדם (כלל מ ס"א) שהוא משום מלאכת בונה. אמנם לענין אדם שהכניס לביתו עפר בערב שבת ויחד לו קרן זוית, שכתב השו"ע לקמן (סי' שח סל"ח) שעפר זה אינו מוקצה ומותר לעשות בו כל צרכיו, כתב במשנ"ב שם (ס"ק קמג) שכשנטול מהעפר יזהר ליטלו בשווה כדי שלא יעשה גומא, ומשמע שאף על פי שכשנטול [אף בלא עשיית גומא] מיישר בכך את קרקע הבית ומתקנה, אין בזה משום איסור בונה. ובטעם החילוק כתב הכלכלת שבת (כללי לט מלאכות אות לד) שכיון שאין העפר בטל לקרקע הבית [שהרי הכניסו לביתו כדי לעשות בו כל צרכיו], אין נטילתו נחשבת כתיקון הקרקע, מה שאין כן באשפה שמדובר ברפש וטיט המחוברים לחצר ולרחוב ואין דרך לפנותם, ולפיכך נחשבת נטילתם כתיקון החצר והרחוב.

[ביה"ל ד"ה או לקצר]

שְׁלֹא יִצְמִיד יִשְׁרָאֵל מְשַׁחֵחַ עַל הַפְּעֻלִי-מְלֹאכָה כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מְנַפֵּר שֶׁהוּא שֶׁל יִשְׁרָאֵל, וְעַם כָּל זֶה לֹא נִצָּה לְהַתִּיר אֶלָּא בְּחַל-הַמוֹעֵד⁹.

9) ובזמנינו שרוב אנשים בונים בקבלנות ולא על ידי שכיר יום, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' לה) שאם התנו עם הקבלן הישראלי בתחילה שלא יעבדו הפועלים הנכרים בשבת, ואף על פי כן המשיך לבנות בשבת על ידי פועלים נכרים, מותר לגור בבית שנבנה בשבת, כיון שיש בזה הפסד גדול, ובלבד שבגמר הבנין ימתינו מספר ימים כנגד ימי השבת שבהם נבנה הבנין. והוסיף, שאף אין לחוש למראית העין של אורחים שיבואו, משום שרק מיעוט מהאורחים באים ממקומות שבונים על ידי שכיר יום.

עוד כתב שם, שאף על פי שבשו"ת נודע ביהודה לא היקל בזה אלא בחול המועד, אין זה אלא משום שבזמנו היתה הדרך לבנות על ידי שכיר יום, ולכן חשש בשבת ויום טוב למראית עין של האורחים שלא ידעו שבונים בקבלנות. וסיים, שעל כל פנים לכתחילה ודאי שגם במדינותינו יש להחמיר שלא לבנות אף על ידי קבלן נכרי, כיון שבעונותינו הרבים מולזלים באיסורי שבת. וראה עוד מדבריו במשנ"ב להלן (ס"ק כב).

6) ומי שקנה בית, אלא שעדיין לא נרשם הבית על שמו בערכאות באופן סופי, כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' עא) שמאחר שלא נגמר הקנין לגמרי, ולא התפרסם ענין המכירה, יש להקל בדבר, שהרי הרעק"א בהגהותיו (כאן) צידד להקל בבית כשנהוג לעשות בקבלנות, וגם המשנ"ב נשאר בזה בצריך עיון, וכן צידד להתיר בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' מא), ובפרט אם עדיין לא נכנס לגור בבית. וסיים בשו"ת אחיעזר שם, שצריך לדאוג שלא יהיה בזה חשד או חילול השם לפי תנאי המקום.

ולענין מקום שנהרסו בו בתים רבים, והיו מוכרחים לגמור את בנייתם משום הקור והצינה, כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' ט) שיש להקל לבנות על ידי קבלן נכרי, משום שבמלאכה הנעשית לרבים לא יחשדוהו שמעסיק שכירי יום. ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' מג) כתב, שהחתם סופר לא היקל בזה אלא בדורו, שלא היה פרוץ בחילולי שבת, אך בזמנינו שהדורות פרוצים בענין זה, אין להקל בזה ויש בזה חשש מראית העין.

ולענין מקום שהיתה בניית הבתים נוגעת כמעט לסכנת נפשות למאות אנשים שנותרו מחוסרי בית, כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ח סי' לה) שיש להכריז שהקבלן נכרי, ושלא יעמוד בשבת שום ישראלי ליד הפועלים, ואת התשלום לפועלים ישלם הקבלן הנכרי.

[משנ"ב ס"ק יא]

דִּישׁ לְחַשׁ לְאוֹרְחִים דְּמַקְלְעֵי לְגַבְהַ וְיִחְשְׁדוּהוּ⁷.

7) ואף שלגבי מרחץ הנמצא בבית דירה ואין רוחצים בו אלא אותם הגרים שם, כתב לעיל (סי' רמג ס"ק טו) שמותר להשכירו לנכרי, כיון שהגרים שם יודעים שהישראל השכיר את המרחץ לנכרי, ולא כתב שיש לחשוש למראית העין שמא יבואו אורחים, תירץ הא"ר [וציין לדבריו בשעה"צ שם ס"ק יז], שלענין בנין שעומד במקום גלוי, יש לחוש למראית העין של האורחים, מה שאין כן במרחץ שעומד בבית, שאין לחוש שמא יכנסו אחרים לביתו.

הלכות שפת סימן רמד

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק יג]

והאחרונים השיגו על טעמו, ודעתם דאין נפקא-מנה בזה הענין בין רבים ליחידים⁽¹⁰⁾ וכו', והנה אפלו אם נאמר דבש"ל רבים ליכא חששא, מכל מקום הסכים המגן-אברהם שאין להחמיר לבנות בית-הכנסת בשבת בקבלנות, איכא חילול השם⁽¹¹⁾ וכו', מתר להניח לאינו-יהודי לבנותו פשהוה בקבלנות⁽¹²⁾.

(10) ובביאור דברי אחרונים אלו, כתב הא"ר (ס"ק א) שאדרבה, באיסור דרבנן חוששים לחשו גם בשל רבים, משום שקל בעיניהם לעבור על איסור דרבנן, ודוק באיסור דאורייתא מבואר ברמ"א (יו"ד סי' קמא ס"ד) שאין חוששים לחשו בשל רבים.

והוסיף המהרש"ם (דעת תורה ס"א) בשם שו"ת מהרי"א (או"ח סי' נג), שלגבי בנין בית הכנסת יש לחוש שמא יאמרו שלצורך מצות בניית בית הכנסת עוברים הם על האיסור (ויחשדום לעוברי עבירה בשוגג). ובדעת המג"א הסובר שבשל רבים מותר, ביאר בשו"ת נודע ביהודה (או"ח מהדו"ת סי' קג), שאדרבה, ככל שהאיסור יותר חמור, כן יש לחוש יותר לחשו (כמבואר בתוס' ראש השנה כד, ב). וכיון שהחמירו בשל רבים אפילו באיסור דאורייתא, כל שכן שהחמירו כאן שאינו אלא איסור דרבנן.

והגר בעיר שרובה נכרים, ועובדי העיריה מפנים את הובל בשבת, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' קה) שבמקום שנהגו בכך היתר יש ללמד עליהם זכות שגם אם מפנים את הובל מחצרו של כל אחד ואחד, מ"מ זה נחשב כשל רבים שאין בהם חשד, ואף על פי שהעיריה לוקחת מיסים על כך, מ"מ לא גרע הדבר מקבלנות, כיון שיכולים הם לעשות זאת באיזה יום שירצו, וגם אין בכך אלא איסור דרבנן שהרי בזמנינו אין רשות הרבים דאורייתא, ושאר המלאכות הנעשות על ידיהם בשעת פינוי הובל לא איכפת לנו שעושים אותם על דעת עצמם, כיון שליהודים הגרים שם אין שום ענין שיעשו זאת דוק באופן זה, ולכן אין בזה חילול השם. והוסיף שהיתר זה הוא בין לדעת המג"א שברבים אין חשד, ובין לדעת החולקים עליו, כיון שידוע שהעיריה עושה כן, ולא שייך חשד, וגם כיון שלא שייך באופן אחר הרי זה נחשב כגרף של רע. וכל זה הוא ללמד זכות על מקום שנהגו בכך להיתר, אבל אם לא נהגו היתר כתב שם שאסור.

וסיים בשו"ת מנחת יצחק שם, שבאופן זה, ראוי להוציא מערב שבת את מיכלי האשפה אל מחוץ לחצרות היהודים אל הרחוב, וכפי שכתב המג"א שתיקון הרחוב לא נקרא על שם ישראל [ועוד, שהאשפה היא הפקר], וכפי המבואר בשו"ע לקמן (סי' רב ס"א) שמותר למכור לנכרי סמוך לחשיכה, אם יצא הנכרי מפתח בית ישראל מבעוד יום.

(11) וטעם זה, כתב המג"א (ס"ק ח) ששייך יותר לגבי בניית בית הכנסת, אך תיקון הרחוב בפנינו הובל אינו נקרא כל כך על שם ישראל.

ושוחטים היוצאים לשחוט בחוץ לארץ בעיר של גויים ואין שם ישוב ישראל, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' עב) שאין הם רשאים לעשות מלאכתם בפרהסיא ביום טוב שני של גלויות, משום חילול השם, כיון שדבר כזה עלול להתפרסם מיד במקום ישוב יהודים שבאותה מדינה, ויש בזה זלזול חמור ביום טוב שני. ועוד, שיש לחוש שמא יאמרו הנכרים שידועים שיום טוב שני של ישראל הוא, שישראל מזלזלים ביום המקודש להם, ויש בזה חילול השם.

(12) ואם לא ירצה הנכרי לבנות בקבלנות, ויש חשש שמא יתבטל בכך בנין הבית הכנסת לגמרי, כתב לקמן (סי' רעו ס"ק כב) שיתכן שאף על ידי שכירות מותר.

[משנב ס"ק יד]

אף שהוא מפרסם שעשה זה לצורך ישראל, מתר, שזה לא נקרא צדין מלאכת ישראלי⁽¹³⁾ וכו', דאם היה האינו-יהודי מסתת אותם בשבת סמוך לבנין, אין נכון הדבר, משום מראית העין⁽¹⁴⁾.

וכן לגבי מי שצוה לנכרי לעשות עבורו נעלים, כתב לקמן (סי' רנב ס"ק כג) שאף שרואה את הנכרי עושה את הנעלים בשבת, מ"מ אינו צריך למחות בו, ואפילו אם לא קצץ עמו, כיון שעדיין לא נקרא שם ישראל עליהן, שהרי אם ירצה הנכרי יכול למכר לאחר ולעשות עבור ישראל נעלים אחרות, ולכן נחשב הדבר שאינו עוסק במלאכת ישראל.

(14) ולגבי ישראל ששוכר נכרי שינער את פשתו בחצרו [של הישראל], כתב בשע"צ לקמן (סי' רנב ס"ק יז) שנכון להקנות לנכרי את הפשתן בערב שבת כדי שיהיה שייך לנכרי, ואז יהא מותר לנער בחצר הישראל, אם עושה כן בקבלנות, ואף מנהג העיר לעשות כן בקבלנות.

[משנב ס"ק טו]

כדי לשקעם בהבנין, על-פני חשבויהו כמחבר, וצריך למחות בגידו⁽¹⁵⁾.

(15) וקבלן ישראל שבונה בית עבור גוי, ולוקח קבלן גוי להמשיך את המלאכה בשבת, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' ל) שמותר לעשות כן, משום שכל האיסור במלאכת מחובר הוא דוקא כשמתקן הנכרי בית של ישראל, אבל לא כשהבית הוא של נכרי, וכמבואר לעיל (ס"ק יד) שאפילו אם רק האבנים והקורות הן של הגוי הרי זה מותר. וכל זה דוקא כשאינו קובע את מלאכתו בשבת, אך אם קובע את מלאכתו רק לשבת, הדבר אסור, כמבואר בשו"ע לקמן (סי' רמו ס"א).

[משנב ס"ק טז]

עין לקמה מה שכתבנו בזה⁽¹⁶⁾.

(16) שם (ס"ק כ) כתב, שבדיעבד לאחר סיתות האבנים ותיקון הקורות, אם האינו יהודי עשה זאת בקבלנות, יש לסמוך על דעת רבנו תם ולהחמיר לשקעם בבנין.

[ביה"ל ד"ה או לקצר]

ועל-פני צריך עיון למעשה⁽¹⁷⁾ וכו', ורפ"ו לשכר לפעמים בעצמו את השכירים שתקפיו לשכיריים, ולקף לא נקרא תו שם קבלנות על הבנין⁽¹⁸⁾.

(17) ולתת לנכרי כלים שאינם במחבר, כדי שיעשה בהם מלאכה במקום מפורסם, כשכל בני העיר נוהגים ליתן לנכרי בקבלנות, כתב לקמן (סי' רנב ס"ק כה) שמותר, משום שלא יבואו לחושדו שהוא שכיר יום, ואין איסור בזה אלא כשעושה את המלאכה בבית הישראל.

(18) ובזמנינו, שהנהוג הוא שהקבלן הישראל שוכר את פועליו הנכרים כשכירי יום, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' נב) שאף אם ישכרם בקבלנות יהיה אסור לו להעבידם בשבת, שכיון שכולם יודעים שנוהגים לשכרם כשכירי יום, יבואו לחשו בו שמא שכירי יום הם אצלו, ואסור להעסיקם מעיקר הדין.

הלכות שבת סימן רמד

ה באר הגולה

ג שם התוספות
הקורא"ש
מהרי"א
דירושלמי שם בפנים
קמא דצבדנה ונה

סעיף יד: **ב** [*] (יד) ל'פסל האבנים ולתקן הקורות, אפלו בביתו של אינו יהודי אסור, פיון (טו) דלצרך מחבר הוא. (טז) ואם עשו כן, *לא ישקעם בבנין: ההגה (יז) ויש אומרים דאם אינו מפרסם שהוא של ישראל, (יח) שרי

שערי תשובה

לא נמצא, רק מראש נפר שדחה גם התור, והתורה שכתבה: חזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי חסר, ע"ש. ולפי מ"ש המג"א דבשל רבים ליכא חשדא היה נראה צד התור גם כזה, דמ"ש המג"א: בהכ"כ בקבלנות לא רצו הגדולים להתיר כי בזה חזקנו כו', והביא שם טעמא לא שרף בזה שעושה מחזין לעיר. ועין בא"ר שכתב ד"ל דשבות אף ברבים איכא חשדא, וצ"ע. ועין בשו"ת תפארת צבי סימן י' בקהלת שבונים בהכ"כ בקבלנות ע"י א"י ותא"י רוצה לבנות בשבת, ואם לא יצוהו אפשר שיתבטל הבנין וכפ"ה הפסד יותר משני מאות ר"ט¹ שצ"ע ל'שלם לו בחנם בכדי להכשיר נזקו משכירות פועליו, והביא שם מתוספת שבת בשם בה"ט שאם יש חשש שיתבטל כו', וכ"כ בפ"מ, וכתב דאף שקא בשאלה שאין זה ברור שיתבטל אם יפסידו, מ"מ יש לחש שלא יתנו נזקה יותר וא"כ מפילא ותבטל, וגם יש צד התור שקנה קרקע מהא"י ועוד לא נקרא שם ישראל עליו לכן יש התור שיקפדו הכל הפרעה והצורך לבנין לא"י עד שיגמרו הפתלים, רק אחר שיגמרו הפתלים והגג אז יתורו ויגנו ולא יעשו מאז ואילך בשבת. משום דפתלים והגג אין הפר שהיא להכ"כ, אבל בבנין התקנה ושאר ענינים שנפר שאין עושין כן בבנין הרי"ט רק לבנין בהכ"כ אין להתיר ע"י הערמת המכירה כיון שהוא נפר לכל, ולכן אחר גמר הפתלים והגג לא יעשו בשבת, ע"ש: [*] **לפסל האבנים כו'**. וכתב בדגול מרובה שאם הא"י מסתת אבנים שלו ומתקן קורות שלו, שהישראל עשה עמו קבלת על הכל, והתורה עוד ביד הא"י לסתת אבנים אחרות ולהחזיק אלו לעצמו, אעפ"י שמפרסם שהוא לצרך ישראל, מותר, שהוא לא נקרא עבדן מלאכת ישראל, ע"ש:

באור הלכה

בחדושי רבי עקיבא איגר הביא שגם בתשובת מהר"י הלוי הסכים גם-כן לאסור, אף דעתו בעצמו שם להתיר היכא שמנהג המקום הוא לשכר בקבלנות. והנה בקבלת דשדך, אם נתפרסם שזה האיש דרכו בקבלנות או שמנהג המקום כן, לא נוכל למחות ביד המקילין, שבלאו הכי יש כמה ראשונים שסבירא להו דבשדך מתר קבלת משום דיתלו בפאריסות, ונהי דאנן קומא לן להחמיר בזה פסמינת השלשון ערוך קאידר רבנותא, מכל מקום באפ"ן זה נראה היש לצרך דעתם בקבלת דבית, אע"פ שקבלת רבנו תם להקל יחדירה הוא בזה, וגם הוא בעצמו חזר בזה, כמו שכתב רבנו ירחם, יש לענין אם יש להקל אפלו בנתפרסם, וכנ"ל. אחר-כך מצאתי בנשמתאדם קלל ג שגם דעתו להחמיר בזה, ועל-כן צריך עיון למעשה¹⁷. והנה מה שכתבנו במשנה ברורה דקבלת נקרא אם כל הבנין הוא רק בקבלנות, אבל לא כשהאדריכל בלבד הוא קבלן ושאר שכירים שמתקו הם לפעמים שכיירים, כן כתבו האחרונים. ונראה כי דהפננה הוא, דאותו בעל-הבית דרכו לשכר לפעמים בעצמו את השכירים שמתקו לשכירים, ולכך לא נקרא תו שם בקבלנות על הבנין¹⁸, אבל אם הדרך הוא תמיד שאין בעל-הבית יודע כלל מפל צסק, רק שהוא שוכר האדריכל והאדריכל בעצמו דרכו לשכר לפעמים שכיירי יום חתו, תו הרי זה גם-כן בכלל קבלנות: * לא ישקעם בבנין. הנה בטור כתב דאסור לשקעם בבנין, והא דלענין בית פתב הטור בסימן תקמג, וממנו העתיק המחבר בסעיף ג, דרק נכון להחמיר, תרין בתוספות-שבת דהקא שרוצה לשקעם בבנין חשוב כלהחלה. וממנו אברהם בסעיף קטן י משמע דגם זה חשוב כדריבד, דיש הפסד על-ידי זה. ולענין דעתי נראה דבכונה שנה המחבר מלשון הטור ולא כתב בלשון "אסור", וכונתו דרק נכון להחמיר

באר היטב

לשכר א"י בקבלנות לקח הנהגל מן הרחוב והאינים יהודים עושים המלאכה בשבת, נ"ל משום דבשל רבים ליכא חשדא, אבל בשכיריים פשיטא דאסור, וא"כ הנה נראה להתיר לבנות בית-הפגסת בשבת בקבלנות, ומ"מ ראיתי שהגדולים לא רצו להתירו, כי בזמן הזה אין האמות מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום חגם, ואם נניח אנהנו לעשות איכא חלול השם, אבל תמון הרחוב אין נקרא ע"ש ישראל כ"כ, ומ"מ במקום שאין נוהגין התור ברחוב אין להקל, מ"א. ונ"ל שאם ח"ו יש חשש שיתבטל הבית הפגסת מלבנות שרי בקבלנות, עין סימן תקמד ס"א, ודוק:

וגם יש צד התור שקנה קרקע מהא"י ועוד לא נקרא שם ישראל עליו לכן יש התור שיקפדו הכל הפרעה והצורך לבנין לא"י עד שיגמרו הפתלים, רק אחר שיגמרו הפתלים והגג אז יתורו ויגנו ולא יעשו מאז ואילך בשבת. משום דפתלים והגג אין הפר שהיא להכ"כ, אבל בבנין התקנה ושאר ענינים שנפר שאין עושין כן בבנין הרי"ט רק לבנין בהכ"כ אין להתיר ע"י הערמת המכירה כיון שהוא נפר לכל, ולכן אחר גמר הפתלים והגג לא יעשו בשבת, ע"ש: [*] **לפסל האבנים כו'**. וכתב בדגול מרובה שאם הא"י מסתת אבנים שלו ומתקן קורות שלו, שהישראל עשה עמו קבלת על הכל, והתורה עוד ביד הא"י לסתת אבנים אחרות ולהחזיק אלו לעצמו, אעפ"י שמפרסם שהוא לצרך ישראל, מותר, שהוא לא נקרא עבדן מלאכת ישראל, ע"ש:

משנה ברורה

יש מקומות שנוהגין התור לשכרו לקח הנהגל מרחוב אף שעושה בו בשבת, וכתב המגן אברהם דטעמם, דבשל רבים ליכא חשדא, אבל בשכיריים פשיטא דאסור. (יא) והאחרונים השיגו על טעמו, ודעמם דאין נפקא מנה בזה הענין בין רבים ליחידים¹⁰, וגם הוא בעצמו כתב לבסוף דבמקום שאין נוהגין התור ברחוב אין להקל, עין שם טעמו, דיש חלול השם בדבר, וכדלקמיה. והנה אפלו אם נאמר דבשל רבים ליכא חשדא, מכל מקום הסכים (יב) המגן אברהם שאין להתיר לבנות בית-הפגסת בשבת בקבלנות, כי בזמננו שאין האמות שכנינו מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום חגם איכא חלול השם¹¹ אם נניח אנהנו לעשות ביום שבת יום-טוב. (יג) ומכל מקום כתבו כמה אחרונים, דאם יש חשש חס ושלום שיתבטל הבנין בית-הפגסת לגמרי, מתר להניח אינו יהודי לבנותו כשהוא בקבלנות¹², ובלבד שיהיה מפרסם לכל שהוא בקבלנות: **ב (יד) לפסל האבנים וכו'**. ודוקא כשאבנים וקורות הם של ישראל, ונתנם לאמן אינו יהודי לסתתם ולתקנם; אבל אם האינו יהודי מסתת אבנים שלו ומתקן קורות שלו, שהישראל עשה עמו קבלת על הכל, והתורה עוד ביד האינו יהודי לסתת אבנים אחרות ולהחזיק אלו לעצמו, אפלו עושה זה לצרך ישראל, אם אינו בביתו של ישראל, אף שהוא מפרסם שעשה זה לצרך ישראל, מותר, שזה לא נקרא עבדן מלאכת ישראל¹³, כן כתב הדגול מרובה, וכבר קדמו בתשובת הרד"כ בחלק ששי סימן נו, אף שפסיים שם, דאם היה האינו יהודי מסתת אותם בשבת סמוך לבנין, אין נכון הדבר, משום מראית העין¹⁴, שלא יאמרו שכירו הוא: **(טו) דלצרך מחבר הוא**. כדי לשקעם בהבנין, על-כן חשבוהו כמחבר, וצריך למחות בידו¹⁵ (טז) אם הוא בתוך התחום (טז) אפלו עושה רחוק מהבנין: **(טז) ואם עשו כן**. עין לקמיה מה שכתבנו בזה¹⁶: **(יז) ויש אומרים דאם אינו וכו'**. היש אומרים (טז) קאי אפלוהו, דהינו אף מחבר גמור לא אסור בקבלנות אלא בסתמא, דמסתמא שם הישראל נקרא עליו, אבל בידוע לנו שאינו מפרסם הבנין על שם ישראל, לא אסור בקבלת; והא דצ"ן הרמ"א היש אומרים על סתות אבנים, משום דבבנין ממש אין מצוי זה: **(יח) שרי**. הינו, (יז) שאינו צריך למחות באינו יהודי אם יעשה מלאכתו בשבת, (יח) ובלבד שלא יאמר לו שעשה בשבת. וכל זה דוקא אם האינו יהודי עושה בביתו, או שיהיה על-פל פנים רחוק מהבנין, כדי שלא יהיה מוכר שהוא של ישראל, וכנ"ל. ומשמע (יט) בכמה אחרונים דסבירא לן לדינא כהלש-אומרים הנה לענין סתות האבנים, ואפשר דגם המחבר מודה לה בזה, אף לענין מחבר גופא, אפלו אם הבנין עומד במקום שאין יודע שהוא שלו, גם-כן (כ) אין להקל, דיש לחש לשכניו או לבניי ביתו שיודעים שהוא שלו ויחשדוהו, וכמו שכתבנו לעיל בסעיף-קטן ו:

שער הציון

(יא) אליה רבה ותוספות-שבת ושי"א: (יב) וכן כתבו בספר בית-מאיר וישונות-יעקב: (יג) באר היטב ותוספות-שבת, והובאו בשערי תשובה: (יד) מוכח מרי"ו ותשובת רד"כ חלק ו סימן נו, עין שם: (טו) ספר התרומה, דלקלי עלמא אסור אם הוא קרוב לבנין, עין שם: (טז) עלת-שבת ואליה רבה, וכן משמע מהג"ר, וכן מוכח בכל-בו גופא, עין שם. גם בפריימגדים באשל-אברהם אות ג מצדד לומר כן, עין שם: (יז) כן משמע בכל-בו גופא: (יח) דלא צריך מתלוש לקפן בסימן רב: (יט) עין בפ"ח דסבירא לה דגם המחבר מודה באינו מפרסם, וכן משמע בפרישה דהלכה הפסולת, אף שהפירוש דבריהם לענין סתות אבנים, וכן מוכח בחי"אדם לענין סתות אבנים דאם אינו מפרסם שרי. ואף שראיתי עוד לא היה אחרון שמחמיר אף לענין סתות אבנים, נראה לי שאין לחש לזה, דבלאו הכי הרי"ו והספר התרומה מפקפקים בענין סתות אבנים כיון דבאמת הוא מלוש, וגם הבי"ח מישב שיטתם, עין שם: (כ) עין בפריימגדים אות יג, ונראה לי ברור כמו שכתבתי, דכן הוא דעת מגן-אברהם בסעיף-קטן ד ואליה רבה ו שאר אחרונים, וכן משמע בתוספות-שבת ובכלבו-שי"ר והג"ר דאסור משום דלא פלוג: